

Nr 115.

Af herr **Berglund, Jan Erik**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till understödjande af sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd.

I det anförande till statsrådsprotokollet den 26 nästlidne april, som finnes bilagdt Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:r 240 angående anvisande af anslag till understödjande af sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, har statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet framhållit, hurusom det varit hans afsikt att i anledning af det förslag till lag angående arbetarskydd, som förelagts innevarande års Riksdag och med hufvudsaklig ledning af det af särskilda sakkunniga den 19 december 1911 framlagda förslag i ämnet aflåta till Riksdagen bl. a. förslag till obligatorisk moderskapsförsäkring för industriarbeterskor. Med hänsyn till de svårigheter, hvarmed en dylik lagstiftning skulle vara förknippad, och icke minst på grund af lagrådets afstyrkande yttrande öfver det inom civildepartementet utarbetade lagförslaget i ämnet har dock statsrådet ansett sig böra för närvarande afstå från att framlägga förslag till lagstiftning i angifna riktning och i stället inskränkt sig till att förorda ett understödjande från statens sida af de sjukkassor, som frivilligt bereda sina kvinnliga medlemmar understöd vid barnsbörd.

Utan att på något sätt vilja underkänna den goda afsikt, som förestafvat Kungl. Maj:ts ofvanberörda proposition, hyser jag dock den bestämda öfvertygelsen, att det vore mindre lyckligt, om densamma vunne Riksdagens bifall. Den af Kungl. Maj:t anvisade utvägen är nämligen enligt mitt förmenande icke ägnad att i någon mera afsevärd grad lösa frågan om moderskapsförsäkring för de kroppsarbetande klassernas kvinnor och framför allt fabriksarbeterskorna. Och å andra sidan synes det vara fara värdt, att ett antagande af den nu framlagda propositionen kan komma att snedvrída frågan och i sin mån försvåra en framtida lösning, helt och fullt, af den sociala sjukförsäkringen i vårt land.

I länder med obligatorisk sjukförsäkring har frågan om moderskapsförsäkringen som bekant blifvit löst på det enkla sättet, att moderskaps- eller barnsängsunderstödet upptagits bland de ordinarie prestationer, som sjukkassorna äro skyldiga att lämna sina medlemmar. Barnsängsunderstödet utgår för samma tid, som kvinnorna jämlikt gällande fabrikslagstiftning äro skyldiga att afhålla sig från arbete efter barnsörden, och kostnaderna för den speciella moderskapsrisken ingå i de allmänna sjukkassebidragen och hvila sålunda icke på de försäkrade kvinnorna ensamt. Bland de stora fördelar, som detta system innebär, vill jag, särskildt med hänsyn till den diskussion, som framkallats af det ofvan berörda, af sakkunnige utarbetade förslaget till en speciell moderskapsförsäkring för industriarbeterskor, framhålla, att icke någon särskild afgift under dessa förhållanden behöfver påläggas för en risk, som många kvinnor anse vara för deras vidkommande fullkomligt utesluten.

Vill man inom ramen af en frivillig sjukkasserörelse sådan som den svenska inpassa äfven moderskapsförsäkring, har man enligt min mening att taga lärdom af den obligatoriska sjukförsäkringen. Med beaktande särskildt af den omständigheten, att den frivilliga sjukförsäkringen inom sig rymmer kvinnor ur småfolkets klass i allmänhet och icke blott industriarbeterskor, har man att ordna försäkringen på i hufvudsak samma grunder, som tillämpats i fråga om den obligatoriska sjukförsäkringen. Det är emellertid i detta hänseende, som den kungl. propositionen brister på flera viktiga punkter.

Af ordalagen i den kungl. propositionen vill det till en början synas, som om meningen vore, att sjukkassa skulle kunna erhålla statsbidrag i förhållande till lämnadt moderskapsunderstöd, äfven om icke *alla*, utan endast en del af kassans kvinnliga medlemmar hade tillförsäkrat sig denna förmån. Med denna princip faller dock hela frågan om en frivillig moderskapsförsäkring och man kan på sin höjd tala om ett inbördes understöd vid barnsörd. Vare sig man ålägger samtliga sjukkassor att lämna moderskapsunderstöd eller man stannar vid att låta sjukkassorna själfva afgöra, huruvida de vilja åtaga sig denna försäkring eller icke, en sak bör man dock bestämdt fasthålla vid, nämligen att, *om* kassan skall meddela moderskapsförsäkring, denna försäkring skall omfatta samtliga medlemmar i kassan. I sådant afseende må exempelvis anföras, att enligt den kungl. propositionen hinder icke möter för sjukkassa att stadga, att endast gifta kvinnor kunna erhålla moderskaps-hjälp, hvarigenom dock det afsedda ändamålet komme, synes det mig, att i viss mån förfelas. En annan följd skulle sannolikt blifva den, att endast de kvinnor, som anse sig hafva grundade skäl att vänta sig

nytta af moderskapsförsäkringen, ingå i densamma. Häraf följer återigen, att dels försäkringen, som kommer att endast omfatta ur försäkringssynpunkt dåliga risker, kommer att kräfvat jämförelsevis mycket stora kostnader. Det torde ock under här angifna förutsättning blifva nödvändigt för sjukkassorna att för moderskapsförsäkringen fastställa och uppbära särskilda afgifter. Bortsedt från de rent praktiska olägenheter ur bokförings- och andra synpunkter, som härigenom skulle uppstå för sjukkassorna, skulle detta om något hindra andra kvinnor än de, som väntade sig nytta af försäkringen, att ingå i densamma. För andra kvinnor vore ju ett frivilligt erläggande af en moderskapsförsäkringsavgift fullkomligt meningslöst.

Hvad som framför allt gör, att jag ansett mig böra väcka förslag om förkastande af den kungl. propositionen, är emellertid, att densamma lämnar sambandet mellan sjukförsäkringen och arbetareskyddslagstiftningen helt och hållet obeaktadt. Det ligger dock i sakens natur, att betydelsen för industribefolkningen af moderskapsförsäkringen närmast och i främsta rummet ligger däri, att den bereder möjlighet till existens för barnföderna under den tid, hvarunder de med hänsyn till samhällets intressen och af skyddslagstiftningens bestämmelser äro förbjudna att sysselsätta sig med industriellt arbete.

Den första fordran man måste uppställa på en inom ramen af det frivilliga sjukkasseeväsendet organiserad moderskapsförsäkring är därför, att den lämnar ersättning för den ekonomiska förlust, som till följd af den tvungna arbetshvilan vid barnsörd drabbar industriarbeterna. Så länge anslutningen till sjukkasserörelsen hvilar på frivillighetens grund, har man äfven med här angifna organisation ingen säkerhet för att industriarbeterna i verkligheten ingå i en sjukkassa och sålunda vid förefallande behof erhålla moderskapsunderstöd. Men man har dock garanti för, att de industriarbeterna, som detta göra, i och med densamma icke blifva moderskapsförsäkrade, utan äfven att det till dem utgående understödet står i proportion till den tvungna arbetshvilans längd. Och detta är ju ett bestämdt framsteg.

En anknytning sådan som den här föreslagna mellan sjukkasselagstiftningen och den sociala skyddslagstiftningen i öfrigt är icke någon nyhet för vårt land. Jag erinrar sålunda om den anknytning, som förefinnes mellan 1910 års sjukkasselag och gällande lagstiftning angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete. Den karenstid om 60 dagar, som sistnämnda lagstiftning stadgar, utfylles som bekant därigenom, att sjukkassorna äro skyldiga att vid olycksfall under alla förhållanden lämna sjukhjälp under de första 60 dagarna efter olycksfallet.

Skall inom den nuvarande lagstiftningens ram en något så när effektiv moderskapsförsäkring komma till stånd i vårt land, synes mig detta icke kunna ske på annat sätt, än att sjukkasselagstiftningen ändras därhän, att samtliga registrerade och af staten understödda sjukkasor åläggas att jämte sjukhjälp äfven lämna modersskapshjälp. Kostnaderna härför skulle bestridas förutom af det bidrag af statsmedel, som må kunna förväntas, af de fasta sjukförsäkringsafgifterna i resp. kassa och sålunda drabba kassans hela medlemsantal och sålunda icke kvinnorna ensamt. För industriarbeterskor bör, såsom jag redan anfört, understödet utgå för den tid, hvarunder den tvungna arbetshvilan varar. För öfriga kvinnor torde emellertid jämväl samma understöd tid få anses lämplig.

Den tankegång, jag här framställt, har ingalunna varit främmande för de sakkunnige, som utarbetat det ofvan omförmälda förslaget till obligatorisk moderskapsförsäkring för industriarbeterskor, men man har uppenbarligen ryggat tillbaka för de många och stora svårigheter, med hvilka en dylik reform syntes vara förknippad. Äfven jag inser till fullo dessa svårigheter, men jag tror å andra sidan, att de sakkunnige sett väl mörkt på saken och att hindren icke äro oöfverstigliga.

Hvad som framför allt synes ingifva förhoppningar om en lycklig utgång af saken, är det vaknande intresse för och insikt om moderskapsförsäkringens stora betydelse, som kan skönjas inom den svenska sjukkasserörelsen. I detta hänseende tillåter jag mig återropa den kungl. propositionen och de därstädes meddelade uppgifterna angående sjukkasor, som f. n. meddela moderskapsunderstöd. Och det torde icke vara uteslutet, att den utveckling, hvarom de anförda siffrorna bära vittne, sedan väl uppmärksamheten kommit att fästas vid denna angelägenhet, framdeles kommer att fortgå och t. o. m. ytterligare stegras.

I detta hänseende tillåter jag mig vidare anföra, att frågan om moderskapsförsäkringen varit föremål för öfverläggning inom styrelsen för Sveriges allmänna sjukkasöförbund vid dess sammanträde den 5 och 6 denna månad, och att styrelsen efter en ingående öfverläggning *enhälligt* uttalade sig för den af mig här förordade anordningen. Den af styrelsen antagna resolutionen var af följande lydelse:

»Styrelsen för Sveriges Allmänna Sjukkasöförbund, som vid sammanträde den 6 maj 1912 till behandling upptagit moderskapsförsäkringsfrågan, vill uttala den meningen, att då icke de sakkunniges förslag till obligatorisk moderskapsförsäkring för inom industriarbete sysselsatta kvinnor vann det erkännande, att detsamma blef förelagt innevarande års Riksdag till afgörande, ehuru detsamma enligt styrelsens mening —

trots vissa af styrelsen förut antydda önskemål däri ej inrymts — dock erbjöd en beaktansvärd sträfvan i förelagdt syfte och den af Kungl. Maj:t för Riksdagen nu framlagda proposition trots den onekligen goda mening, som ligger till grund för densamma, icke erbjuder tillräcklig ersättning för de sakkunniges undanskjutna lagförslag; vill styrelsen uttala den åsikten, att hellre, än en snar och mindre tillfredsställande lösning af modersskapsförsäkringsfrågan med afgörandet må anstå, in- till dess en lagstiftning kan komma till stånd, som effektivast möjligt kan värna om de försäkringsbehöfvande kvinnogrupper, som i allt fall i mycket ringa mån nås af de förmåner ifrågavarande kungliga proposition afser att bereda.

Åsyftade lagstiftning kan gifvetvis nås på olika sätt; men för att icke skjuta dess lösning till en alltför aflägsen framtid, torde den lämpligen i första hand kunna inriktas på ett organiserande af de registrerade sjukkassorna så, att samtliga dessa såsom en ordinarie prestation bereda samtliga sina kvinnliga medlemmar modersskapsförsäkring och i så nära öfverensstämmelse med lagen om arbetareskydd, som föreliggande förhållanden kunna medgifva, samt att sjukkassorna komme i åtnjutande af ett mot sina därigenom ökade risker svarande statsbidrag i principiell öfverensstämmelse med framställningen i ofvanberörda kungliga proposition.»

Det är naturligtvis mindre tilltalande att ändra en lagstiftning, som endast är ett par år gammal, och rörande hvars verkningar man ännu icke kunnat vinna någon större erfarenhet. Tilltalande är icke heller att midt under det pågående arbetet med sjukkasseverksamhetens reformering och omläggning till öfverensstämmelse med den nya lagstiftningens fordringar framkomma med yrkande om en utredning, åsyftande att ytterligare utvidga sjukkassornas verksamhet. Men å andra sidan utgör undanskjutandet af förslaget till obligatorisk modersskapsförsäkring för industriarbeterskor otvifvelaktigt ett nytt förhållande, som torde rättfärdiga ett upptagande af modersskapsförsäkringens problem från en annan utgångspunkt än den hittills valda. De förändringar i sjukkasselagen, som en reform i ofvan antydd riktning torde kräfvat, synas dessutom icke behöfva blifva af någon större omfattning. Sist, men icke minst, synes den här påpekade utvägen vara den enda, som med utsikt till rimlig framgång f. n. kan anlitas, för att bringa modersskapsförsäkringsfrågan i ett bättre läge. Och här som alltid gäller, att den, som vill målet, också måste vilja medlen.

En nödvändig förutsättning för en lagstiftning sådan som den i det föregående antydda är, att staten för sin del åtager sig en mycket

betydande del af de i och för moderskapsförsäkringens genomförande erforderliga kostnaderna. Denna förutsättning återfinnes ju såväl i Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, som ock uti förslaget till obligatorisk moderskapsförsäkring för industriarbeterskor. Jag anser mig dock böra starkt betona, att endast under nämnda förutsättning ett åläggande för de svenska sjukkassorna att meddela moderskapsunderstöd kan anses vara öfverensstämmande med rättvisans och billighetens kraf. I alldeles särskild grad gäller detta om dylikt understöd åt fabriksarbeterskor, hvilket kassorna skulle vara skyldiga att utgifva utan något obligatoriskt bidrag af arbetsgifvaren. Utan ett dylikt kraftigt stöd från det allmännas sida torde i öfrigt kvinnorna icke lockas att deltaga i försäkringen och sålunda ändamålet med hela lagstiftningen förfelas.

Måhända torde någon emot den af mig nu föreslagna moderskapsförsäkringen vilja göra den invändningen gällande, att densamma sannolikt kommer att motverka införandet af obligatorisk moderskapsförsäkring

Härpå vill jag emellertid svara, att därest mitt förslag vinner tillbörligt beaktande, komma de nuvarande sjukkassorna tvärtom att i ytterligare ett afseende ställas beredda att framdeles mottaga en obligatorisk sjukförsäkring kombinerad med obligatorisk moderskapsförsäkring.

Slutligen vill jag tillägga, att det är min bestämda uppfattning, att i stort sedt alla de kvinnor, hvilka till följd af arbetarskyddslagstiftningen under viss tid vid barnsbörd äro förbjudna att arbeta, genom den af mig föreslagna anordningen blifva i tillfälle att tillförsäkra sig moderskapshjälp äfvensom att ifrågavarande kvinnor i mycket stor utsträckning komma att begagna sig af detta tillfälle.

På grund af hvad ofvan anförts hemställes,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 240 angående anvisande af anslag till understödjande af sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, måtte besluta hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och eventuellt förslag till sådan ändring af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, att registrerade sjukkassor må åläggas att utbetala understöd vid barnsbörd för den tid, för hvilken lagstiftningen om arbetarskydd kan komma att föreskrifva obligatorisk arbetshvila.

Stockholm den 10 maj 1912.

J. E. Berglund.

Rättelse.

I motionen nr 72 i Första kammaren sid. 14 r. 20

står: afverkningsrätten fullständigt, undgår denna beskattning.

läs: afverkningsrätten, fullständigt undgår denna beskattning.

Å sid. 16 r. 4—6 skall meningen

Sökas på grund af afhandling — — — — —

— — — — — fulla 100 kronor af egendomens värde.

stå som särskildt stycke.